

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yesha'yah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5567 [1806/1807]

10

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9839

ישעיה יח יט

ליהוה צבאות עם ממשד ומורט ומעם נורא מן הוא והלאה גוי
קורנו ומבוסה אשר בואו גהרים ארצו אל מקום שם יהוה
צבאות הרציון :

יט (א) משא מצרים הגה יהוה רכב על עב קל ובא מצרים ונעו
אלילי מצרים מפניו ולבב מצרים ימם בקרבו : (ב) וסכסכתי
מצרים במצרים ונלחמו איש באחיו ואיש ברעהו עיר בעיר ממלכה
בממלכה : (ג) ונבקה רוח מצרים בקרבו ועצחו אבלע ודרשו
אל

ר ש י

יט (א) רוכב על עב קל * מוהרה לשלוח קל מהרה גזרת דברו ליפרע
מוצרים : ונעו אלילי מצרים מפניו * לא יהיה להם כח להציל את עמם
מיד שלוחיו של אשור וזה שאמר הכביח פורענות מצרים בלשון הזה מה שלא אמר
בלשון הזה לשאר האומה מפני שהם למודים ללקות במדה הזאת ועברתי בארץ
מצרים (שמות י"ג) ובכל חלבי מצרים (שם) ודרך ארץ מיראין את האדם במוכה
שכבר לקה זה : (ב) וסכסכתי מצרים במו * סופו מפרש את החלתו ונלחמו
איש באחיו : (ג) ונבקה רוח * תתרוקן חמתו כמו (לקמן כ"ד) בוקק
הארץ

מכלל יופי

תמורת אות הכפל כמו צו ענין שלל : (ד) אשקוטה , כתיב צו וקרי בלא וי"ו והקו"ף
בקמ"ץ חט"ף ואחד הוא : צח , שרש צח , והוא תאר וענינו הזכות והבהירות : בעב
טל , בקמ"ץ , ולא נשתנה במקייכות : (ה) נציה , בתוספת ה"א , והגפרד כן והוא
רפה ושרש נן והדגש תמורת הגם ענינו ענין פרח , ונפירוש יהיה ננה רפה ה"א עלתה ננה
מפיק ה"א , ואפשר כי ננה הרפה ה"א לנקבה לא לכנוי וממנו וישלך כזית ננתו :
הזולות , סעיפי הנטיעים ברוטן בלע"ז : הנטיעות , הם הסעיפים הארוכים שמתפשטים
אנה ואנה כמו שאמר שלוחותיה נטשו עברו ים מענין ויטש על המחנה : החו , פת"ח בסוף פסוק
וענינו כרת ובמשנה התיו את ראש צבת אחת פסולה , והוא מנמי העי"ן כמו את בריתי הפר
ולדעת רבי יהודה שרש תו כמו הדק לעפר מדברי רז"ל תזוית והיא רוח רעה המסירה דעתו של
אדם וכן התו כמו הסיר : (ו) וקץ עליו , פועל עבר מוסב לעתיד מפני הוי"ו מענין קץ וקורף :
העיט , ה"א קמוצה שהיא לידיעה ואמרו כי העוף הדורס הוא הנקרא עיט : וכל בהמת
הארץ , כמו וכל חית הארץ , כי החיות אוכלות בשר לא הבהמו וקי' בכלל בהמ' ובפי'
שמואל י"ז כי זה כאמר על פגרי גוג מגוג שיהיו למאכל לעופות ולחיות בעוד שישראל מתעסקים
בקבורתם כמו שכתוב בנבואת יחזקאל : החרף , פירוש תעמוד שם בימי החורף :
(ז) יובל , ענין הבאה , תרגם ויבא , אותם בכלה ואוביל יתהון לכל :

תרגום אשכנזי

נוערדען פֿיר דען עוויגן צבאות געשענקע געבראכט , דעם צערטרימערטען , גע-
פלינדערטען פֿאלק , דאָן פֿאַן יעהער וואונדערפֿאַלל וואָר , דעם אויסגעמעסנען ,
צערמאַלמען פֿאַלקע , דעססען לאַנד שטרעפּע פֿערשלאַנגען ; צוררעוידענין דעם
נאַמענס : נאַטט צבאות , צום בערג ציון .

יט (א) פּראָפּעצייִהונג איבער מצרים : זיה ! דער עוויגע פֿעהרט אויף לייכטער
וואַלקע , קעמט נאָך מצרים ; דאָ ערבּעכען מצרים ׳ס געזען פֿאַר איהם , אונד
דעססען הערץ צערשמילצט אין ווינעם אינגערן . (ב) איך רייצע מצרים געגען
מצרים ; ברודער שטרייטעט ווידער דען ברודער , פֿרײַנד ווידער פֿרײַנד , שטאַרט
ווידער שטאַרט , קעניגרייך ווידער קעניגרייך . (ג) מצרים ׳ס גייסט ווירד לעער
אין ווינעם אינגערן , איך צערגיכטע ווינע דאַטהשליססע ; דאָן בעפֿראַגען ווײַ
געזען

ב א ו ר

מביאים אכחה לה' לירושלים , ומגלות ליחזקיהו מלך יהודה (דברי הימים ב' ל"ב כ"ג) . ומעם
הכתוב , שנים רבים יבואו תשורה לאלהי ישראל , אל יושבי ירושלים , אשר בה נקרא שם
ה' נבואות . שו . דרוק , כמעט ויבילו שי (תהלות ע"ו י"ב) . (ר' אברהם בן עזרא) .
עם ממושך ומורט . לעמא אכיסא וכו' . (הכשדי) . ומעם . ולות עמא . (הכ"ל) .
וכן תרגומי . פוקום שם ה' . לאתרא דאתקרי שם דה' נבואות . (הכ"ל) .
יט (א) משא מצרים וגו' . נבואה הזאת כיון הנביא על המהומה והמבוכה הגדולה ,
אשר היתה בארץ מצרים , אחרי מות (פּעטֿהאַם) מלכּם , והיו תחת ממשלת שנים
עשר מושלים (דאָדעקאַרכיא , רעגירונג דער צווייטער) , עד מלך עליהם (פּואַמֿא
מיטיכאַם) , כאשר נודע כל זה מספרי קורות העתים לאומות הקדמונות . ובהמשך
דבריו אמר הנביא , שמועלכת מצרים תרד מגדולתה , ותהיה שפלה ממלכות אשור , אשר
היתה בגדולתה בימים ההם , ומלכות יהודה תעלה מעלה מעלה , בימי חזקיהו , עד שיושבי
ארץ מצרים יבקשו להתחבר עם אנשי יהודה באחיה ורעות , ויכירו את ה' , ויעבדוהו בזבח
ואכילה . הנה ה' וכו' . רמו לנזירות הנאות מהרה . (בן עזרא) . אלילי מצרים .
ירמה , כי אלילים רבים היו להם , וכן אמר (שמות י"ב י"ב) ויכל אלהי מצרים אעשה
שפטים . (רד"ק) . ובאמת היו יושבי ארץ מצרים חזקים מאד בעבודת האילים , כי הם עבדו
קוות ובהמות , עוף , דמשודגים , וגם נמשים רבים היו להם לעבודה זרה , לפי הבליהם ,
אשר התפשטו בין העוין עמם מימי קדם , ואשר הרחיבו כהני אליליהם וגדוליהם , לרדות
את העם כאות נפסם , ומארץ מצרים התפשטה עבודת אלילים רבים אל ארץ יון ורומי , כנודע
אוספרי הקורות לאומות הקדמונות . (ב) וסכסכתי . ואגרי . (הכשדי) . וכן תרגומי .
ממלכה בממלכה . ארץ מצרים היתה נחלקת מימי קדם לממלכות קטנות (נאמען) נקראות
על שם ערים גדולות בארץ ההיא , כמו (מעמפֿים , דיאַספּאַליס או טהעכען ,
זאַים) ואחרים מלבד אלה . (ג) ונבקהונו' . מענין נפן בוקק (הושעי') והוא ענין
ריקות כלומר לא תאשר נרוחם סכמה ובינה , ולא ידעו ללקחת ענה לעצמם . (רד"ק) .
אבלע . ענין השחתה . (מדברי הכ"ל) . ודרשו וכו' . כהני האליל היו מושלים ממלכרב
בארץ מצרים , ולהם לנדס היו נחלות סדה וכרם ; הם היו יושבי המלך , חסונים כזרע
במלכה . ולמען התחזקו בגדולתם התעו הנבליים ההם את העם במלאכות נסתרות (בעהיימע
קיינסטע) , נבואות שאו וכו' (אַראַקעל) , ונכסתי און , אשר כתבו בתמונות זרות ,
פקראות (היעראַגליפֿען , בילדערשריפֿט) , ולכן אמר הנביא פה , שנבוא הרעה על
יושבי מצרים , ידרשו מאת בני בלעל האלה . להעזר בשקריהם ובכחוחם , אשר כחשו לרחיץ
פּתֿחֿים , המאמינים לכל דברי כזב . האמים * מגזרת ויהלך אט (מלכ' א' כ"א כ"ז) , המעשים

תרגום אישכנזי

געצען, צייבערער, טאָרטענבעשווערער אונד צייכענדייטער. (ד) איך איבער-
 געבע מצרים שטרענגען העררן, איין זיגענדער קעניג ווירד איבער זיא הערר.
 שען, שפריכט דער הערר, דער עוויגע צבאות. (ה) וואַסער שווינדען אויס
 דעם זעע, דער פֿלוסס פֿערזיגעט, טראַקנעט אויס. (ו) שטרעמע לויפֿען אַב,
 טיפֿע זעען פֿעררינגערן זיך, ווערדען טראַקקען; עם וועלקעט ראָהר אונד שילף.
 (ז) דאַז גרין אַם פֿלוססע, אַן דעם פֿלוססעס מינדונג, אונד אַללע זאַאט אַם
 שטראַמע וועלקעט, פֿערשטיבט, אונד איזט ניכט מעהר. (ח) פֿישער יאַמטערן,
 עם טרויערן אַללע, דיא אַנגעל אין דען פֿלוס ווערפֿען; בעטריבעט זינד, דיא
 נעץ אויפֿם וואַסער ברייטען. (ט) צו שאַנדען ווערדען, דיא בונטען ליינוואַנד
 פֿערפֿערטיגען, אונד פֿלאַרע שטריקקען. (י) צערקנירשעט זינד, דיא שלייסען
 בויען

ב א ו ר

שיעשו כסתר. (בן עזרא). והפסדי אחר חרשין, ועל פיו תרגמתי. (ד) וסכרתי.
 כמו וסגרת, מענין יסגד ה' בידי (שמואל א' י"ז), וכן תרגם יונתן ואמכר. (רד"ק).
 וכן מתורגם בל"א. ומלך וכו'. הוא (פואמטייכאם), הנזכר למעלה (פסוק א'),
 כי הוא היה גבור ואיש מלחמה, וזרעו הושיעה לו, להתנשא על כסא המלוכה. עו. עיין
 טעם תרגומו בבאר התורה לרמב"ן כ"ע (שמות ט"ו ב'). (ה) ונשחו. מענין נשתה
 גבורתם (ירמיהו כ"א ל'), ענין הכסף הדבר ואבדו. (רד"ק). מיום מהיום וגו'. מה
 שאמר בכנראה זו מיוצג הנהר ומהפסק מחיתם ממנו, הכל הוא דרך משל, לפי שנהר טלום הוא
 משקה הארץ, עד שלא ינטרכו לגשמים, ומהנהר יבא להם רוב הדגים, כמו שאמר (במדבר
 י"א ה'). זכרונות הדגה אשר נאכל במצרים חנם, ולולי היוזר לא היה יוצג במצרים, והיתה
 חרבה מאין אדם, כי לא ירדו שם גשמים, לפיכך האשיל חורבנה, כאלו פסק מהם הנהר,
 וכן הים הסמוך לנהר, שלא יוכל לבא להם דרך ים שום מחזה. (מדברי הג"ל). והנה
 השתמש המלך הקדוש בזה צמליצת הניזור, הנודעת בל"ע בשם (היפאטיפאזים, געמעלדע),
 ובה המשיך את דבריו עד פסוק י"א. (ו) והאזניחו. רחקו, כמו (איכה ג') ותזנח
 משלום נפשי, וכשיבאו הכהרות, הנה רחקו. (הג"ל). וקרוב לזה תרגמתי. דללו.
 שהם דלל הונח על עטן התמעטות דבר והליכותו לאבד, כהוראת העובי, שהוא אבדן העושר,
 והרזון, או קלות הנשר, וכן יורה פה על יבוסת המים והתמעטותם, וכעין זה תרגמתי
 אשכנזית. יאורי מצור. נהריהון עמיקיא. (הפסדי). וכן תרגם כל יאירי מצור (להלן
 ל"ז כ"ה), ועל פיו מתורגם בל"א. קמלו. ענין יונש, כמו (להלן ל"ג ט') החפיר לבנון
 קמל. (ז) ערות. תואר לירקית ולדשאים הלחים, וכן (תהלות ל"ז) ומתערה באורח
 רענן, מתלחלח. (רד"ק). נדף. כמו בהנדף עשן (תהלות ס"ח), והטעם, מחמת
 יונש העשבים והזרעים, ידחפם הרוח, ויוליכם אנה ואנה. ועל פי זה מתורגם אשכנזית.
 (ח) ואנו. ענין קינה ויללה, כמו (איכה ג' ה') תאניה ואניה. הדיגים וגו'. הם
 דגי הדגים, והם נדין אותם בשני דרכים, כשמגליכים חכה, והוא כמין מחט, שראשו
 כסוף, וכננם צפי הדגים, ומוטכין אותם בה, ופירשין גם כן מכמורת, והיא הרשת,
 ונתפשים שם הדגים. (רד"ק). חכה. אמו (אַמאָ מלשון איטאליא) בל"ע. (רש"י).
 והוא (פֿישאַנגעל) בל"א. אמללו. מענין כי אומלל אני (תהלות ו"ו), ובל"א תרגמתי
 כפי הענין. (ט) ובושו וגו'. אנשי ארץ מצרים היו עושים הפשתן היקר והמפואר, הנודע
 צימי קדם בשם (ביססאס, עגיפטישער ליינוואַנד), ולכן אשר הנביא פה, שעתה יבוסו
 בעלי החלאכה ההיא, כי יונש נהר מצרים, ולא יגדל הפשתן. פשתים שריקות. פשתן
 מנומר בבנה מיני כנעיים, מענין שרוקים, (זכריהו א' ט'), ועל פי זה תרגמתי. ויש
 עפרשים

אֶל-הָאֱלִילִים וְאֶל-הָאֲטִים וְאֶל-הָאֲבוֹת וְאֶל-הַיְדֻעָנִים: (ד) וּסְכַרְתִּי
 אֶת-מִצְרַיִם בְּיַד אֲדָנִים קָשָׁה וּמֶלֶךְ עַז יִמְשַׁל־בָּם נֶאֱמַר הָאֲדֹנָי יְהוֹחַ
 צְבָאוֹת: (ה) וּנְשַׁתּוּ מֵיַם מַהִים וּנְהַר יִחַרְבּוּ יַבֵּשׁ: (ו) וְהָאֲזִיחֹו
 נְהָרוֹת דָּלְלוּ וְחָרְבוּ יְאִרֵי מְצֹד קִנְיָה וְסוּף קָמְלוּ: (ז) עָרֹוֹת עַל-
 יְאֹזֵר עַל-פִּי יְאֹזֵר וְכָל מְזֻרַע יְאֹזֵר יִבֵּשׁ נִדְבָף וְאִיגְנוּ: (ח) וְאָנּוּ הַדְּיֻגִים
 וְאָבְלוּ כָל-מִשְׁלִיכֵי בִיאֹזֵר חֲכָה וּפְרִשֵׁי מִכְמַרְתָּ עַל-פְּנֵי-מַיִם אֲמַלְלוּ:
 (ט) וּבִשְׂנוּ עֲבָדֵי פִשְׁתִּים שְׂרִיקוֹת וְאֲרָגִים חוֹרֵי: (י) וְהָיוּ שְׂתֵתִירָה
 מִדְּבָאִים

ר ש י

הארץ: האטים • אחד מן השמות של ע"א: (ד) וסכרתי • כמו וסגרתו
 ויש עוד לפרש לשון ויסכרו (ראשית ח') מעיינות תהום אסתמו והחצטנו:
 ציד אדונים קשה • כל לשון אדנות קרוי בלשון רבים ואפילו יחיד כמו (שס ל"ט)
 אדני יוסף • עדן כל אדניו שם • ומלך עז • מלך אשור:
 (ה) ונשתו מים מהים • ונחרצו מים מן הים: ונשתו • לשון השאת והסגור
 (איכה ג') לפי שכל שבח ארץ מזרים על ידי נילוס הוא שאין גשמים יורדים שם
 אלא נילוס עולה ומשקה אותה דרך יאורים העשויים צדי ארס לפיכך הוא מדמה
 פורענות שלה ליוצש יאורו: ונשתו מים מהים • ולא יחזיר הים את נילוס לאחוריו
 וירד נילוס לתוכו ולא יעלה וישקה את מזרים: ונהר • זה נילוס: (ו) והאזיחו •
 כשהמים מתמעטין הטיט ניכר בהם ונעשין רפש ומנחין: דללו • במחצת ארס
 דל הוא (ויקרא י"ד): יאורי מזור • יאורים עמוקים בחריצי מזורי עיירות •
 קנה וסוף שהיו גדלים שם מרוצ מיימים: קמלו • כשיצשו היאורים עמדו הקנים
 מוגדל עוד והם מתיבשים ונופלים ת"י קמלו לא יסקו ובמקום אחר תרגם החפיר
 לבנון קמל נחר ואומר אני שהוא לשון קנינה שנקצנים מאיכהן מחמת יובשן ונפלין:
 (ז) ערות על יאור על פי יאור וכל מזרע יאור וגו' • ערות לשון דבר המעורה
 ונשרש יפה יפה ודומה לו (תהלים ל"ז) רשע עריץ ומתערה כאזרח רעק וכן
 חצרו מנחם במחצרתו זרעים הנשרשים על נילוס ואפילו על פי שפתו וכל הנרעים
 עליו הכל יבש ונדף: (ח) ואנו • לשון אנוי ואצל: הדויגים • הם מזרים
 שרדין דגים מנילוס שהוא מתפשט ועולה ציאורי רבים העשויין על שפתו על פני
 ארץ מזרים כולם מה שאין בן בכל הנשרות: חכה • אמו בלע"ז: (ט) עובדי
 האמ"א Hamo' כל"א פיש אנגל, וכן ללקמן ג"ח ה' (ט) עובדי
 פשתים • זרעי פשתים על הנהר: שריקות • פשתים שאורקין אותן ואורגין
 מהם מזודות דגים שהן עשויות חורין חורין: חורי • כמו בהמות שדי (שס ח')
 וקרע לו חלוני (ירמיה כ"ב): (י) והיו שתותיה מדוכאים כל עושי שגר •

ישעיה יט

מִדְּבָאִים כָּל־עֲשׂוֹי שְׂכָר אֲגַמִּי־נַפֶּשׁ : (יא) אִךְ אֲוִלִים שָׂרִי צִעַן חֲכָמִי
יַעֲצֵי פִרְעָה עֲצָה גִבְעָרָה אִךְ הֶאֱמָרוּ אֶל־פִּרְעָה בֶן־חֲכָמִים אֲנִי בֶן־
מַלְכֵי־קָדָם : (יב) אֵימָם אִפּוֹא הַחֲכָמִי וַיִּגִּידוּ נֶאֱלָךְ וַיִּדְעוּ מִדֵּי־יַעֲצֵן
יְהוָה

ר ש י

ביסקר"א בלע"ז (ר"ל פעשערי"ע , Peesherie. בל"א פיש טייך , כמו מ"ב
ר"ח י"ז , ובכ"י רש"י כתוב אישקלחוי"ש הוא עקלתי"ע , Eclufes. בל"א וואסער
שלייסן) כמו (ראשית ח') ויסכרו מעינות תהום שסוכרין הויים היולאין
חוק לשפת הנהר ומתפשטים ונעשים אגם וויסכרו מעינות ועומדין במקומן ורצים
שם דגים ואמר הנביא שיהיו יסודות חפירותיהן מדוכאים ויפלו אגמי השכר
שעשו : אגמי נפש • לשון שבת וינפש (שמות ל"ב) שמי האגמים נוחים
ועומדים במקום אחד ויונתן תירגם דהו עבדין סיכרא וכנשין וויית גבר לנפשיה :
(יא) אִךְ הֶאֱמָרוּ • מעתה לפרעה כל איש מכם על עצמו בן חכמים אני ומאחר
שיכשל בעצתכם אִךְ תתהללו לפניו לאמר בני חכמים אנתנו אתה בן מלכי קדם :
(יג) נואלו

מכלל יופי

יט (א) על עבקל , דרך משל לרוב מהירות הגזרה עליהם : (ג) ונבקה , מענין
גפן בוקק , והוא ענין רקית ושרשו בקק בשקל ורחבה ונסבה מננין כפעל משפט
נסבה נבקה , ובמכלל ויש אומרים שרשו נבק בשלם : ונפל : האיטיים , שם
ומוני הכספים שנעשה בנחת מענין ואני אתנהלה לאטי : (ד) וסברתי , כמו
וסגרת מענין יסגרה ה' בידי שענינו נתיבה ומוסרה , וכן תרגם יונתן : ואמסר :
אדנים , באו : היו דוהמ"ס בלשון תפאר' ליסוד וכן אם אדניו יתן לי אשה :
(ה) ונשחו , מננין כפעל מענין נשתה גבורתם , ענין הפסק הדבר ואנדו :
(ו) והאזניחו , ה"א באה לשאלה במקום אם כה"א ההשג השיב , והאל"ף מקום ה"א
הננין ענין רחוק כמו ותזכח משלם גפשי , ובמכלל אחר שזכר שלשה דעות כתב ורמ"ק כתב
כי ה"א ה"א השאלה במקום אם כה"א ההשג השיב , ומפני פנישת שני הה"א בתינועה אחת
החליפו ה"א הננין באל"ף כי החיר"ק והסנו"ל הרי הם כתינועה אחת ותכבד קריאתם כאחד אבל
הסנו"ל עם הקמ"ץ קריאת' נכונה כי הסנו"ל קריאתו למטה והקמ"ץ למעלה לפיכך תכון קריאתם
כאחד וזה אנתנו זוכרים תמיד בזה הספר שיבא הסנו"ל קידם הקמ"ץ לתקן הקריאה וזהו הנכון
מכל מה שמעתי שנאמר במלה הזאת : [ובמכלל ומלת והאזניחו ה"א נוספת כי משפטו והזניחו
בן דעת המדקדקים אבל דעתי כי ה"א נוספת והאל"ף תמורת ה"א כאל"ף וכל מלבישי אנאלתי
וסנו"ל האל"ף מפני כובד קריאת האל"ף בחיר"ק כי אלו ה"א ה"א היה חיר"ק כי לא מנאנו אות
נוספת נעה כי אם בראש המלה או בסופה זולתי מלת לדריוש הדבר והוא לבדו יבא כוכבד כתבנו
שאפשר שהיא מלה מירכבת ואנתנו לא ידענו ויש אומרים כי כהנו באל"ף והאזניחו מנהג לשון
ארמית שמוסיפין אל"ף בראש המלה כמו אשתיו חמרא וזולתו ונכתבה בו אל"ף על לשון ארמית
והה"א על לשון הקדש ל"ש : יאורי מנור כמו יאורי מצרים ויש מפרשים איתו ענין חזק מענין
נור שענינו סלע לפי שהנהרות והיאורים חזק העיר : (ז) ערות הוא תאר לירקית ולדשאים
הלחים , וכן ומתערה כאזרח רענן מתלחלח ובא בשלם בלות ומטלאות : (ח) חכה , הוא
כלי הנרזל שמוסכים בו הדגים אגנו"אילו בלע"ז : סכמורת , הוא הרשת שגדים בו :
(ט) עוברי , פירושו עושי כתרגום מעשה עונדא , וכן יכיר מענדיהם כמו מעשיהם :
שריקות

בויען , אללע דיא דעממע אונד טייכע אנלעגען . (יא) יא , טהאָדען זינד צען'ס
 פֿירשטען , דיא וויזען רעטהע פרעה'ס , טהעריכט איזט איהר ראַטח ! וויא
 וואַלט איהר נון צו פרעה ואַגען : „ וויר זינד דער וויזען זעהנע , שטאַממען פֿאַן
 אַלטען קעניגען הער ? “ — (יב) וואַ זינד זיא ? וואַ דינע וויזען ? — לאַס'נא
 דיר'ס פֿערקינדען ! ווען זיא וויססען , וואַס דער עוויגע צבאורח איבער מצרים
 בעי

ב א ו ר

מפרשים מלת שריקות פשתן משוכה וטוב , ומביאים ראיה עלאן הערב , שנה יקרא הטוב
 שנמשי אל שרק , וזה מסכים עם מה שאמרתי למעלה מהפשתן החשוב , שהיו עושים
 יושבי מצרים הקדומה . חורו . מענין חור בדלתו (מלכים ב' י"ג) , כלומר בנדים
 בקובים בעת אריגתן לנוי . (מדברי ר' שלמה ז' מלך) . וכן מתורגם אשכנזית . (י) שחחיה .
 כמו (תהלות י"א ג') כי השתות יהרסון , והשתות שיבנו לקחת הדגים . (ז' עזרא) . ועל
 פיו תרגמתי , אלא שלדעתי מלת שתותיה היא תואר לבני השתות . שכר . כמו (ראשית ח')
 ויסכרו מעינות תהום , רוצה לאמר , שסוגרים בפני המים , כדי שיקוו המים , ויולדו בהם
 דגים , כמו שאמרו בתלמוד השוכר אמת המים מערב יום טוב ולמחר השכים ומלא בה דגים .
 (מדברי רד"ק) . אגמי נפש . אגמי שבת , לאן שבת וינפש (שמות ל"א י"ז) , שמי האגמים
 נוחים ועומדים במקום אחד (רש"י) . וכן מתורגם בל"א . (יא) צען . טאנים . (הכשדי) .
 וכן תרגמו אונקלוס ויונתן בן עוזיאל צען מוכרים (במדבר י"ג כ"ג) , והיא העיר (טאנעם) ,
 הנודעת בכפרי קורות העתים למצרים הקדומה , וממנה יצאו מלכים מושלים על ארץ מצרים
 (דיא טאניטישע דינאסטיא) . והנה נחלפה הכד"י במלת צען לטי"ת במלת (טאנעם) .
 והחלוקה הנה הוא רגיל מאד , כמו כפרן בעברי , טוכרא בארמי , כור עם (טירוס) , והומיהס
 רבים נבערה . מנורת ואני בער (תהלות ע"ג כ"ב) . (ז' עזרא) . איך וגו' . איכרין תימרן
 לפרעה בני חכימן אכנא . (הכשדי) . בן מלכי קדם . כל אחד יהלל עצמו , כי אביהם
 היה , גם היו אבותי מלכים בימים הקדמונים . (ר' אברהם ז' עזרא) . ועל פי זה תרגמתי .
 (יב) אים וגו' . אן אינזן חכימן ? (הכשדי) . אפוא . כפל הענין במלות שזכות .
 (רד"ק)

מכלל יופי

שריקות כלומר מניקודים בצבעים וכן בדברי רז"ל לובשים שריקין של זהב כלומר מלבוש מצוייר
 של זהב ויש מפרשים שריקות המשוכה מיינן הפשתן וכן יקרא בלשון ערבי אל שרק הטוב שנמשי
 ובפירוש שריקית כלומר שסורקים הפשתן במסרק : חורו , כמו חורים , וכן ואשופי שת כמו
 אשופים וקרע לו חלוני כמו חלונים , וכפלה המ"ם — ונשארה היו"ד ונא בפת"ח בהראות
 היו"ד כמו עם כנוי — היחיד , ורבי יונה פירש כלומר בנדים מענין חור כרפס , ויתכן
 לפרשו מענין חור בדלתו כלומר בנדים נקובים בעת אריגתן לנוי , או אמר זה על הרשתות שהם
 נקבים נקבים וכן ענין הפרשה כמו שאמר ופירשי מכמורת : (י) שחחיה , פירושו מנודות
 ורשתות , ויש מפרשים יסודות , וכן כי השתות יהרסון לשני הפירושים : כל עושי שכר ,
 פירוש שסוגרים בפני המים לקנן המים ולכוד הדגים , ושכר מענין ויסכרו מעינות תהום ,
 ופירוש אגמי נפש לאגמים שיכודו בהם הדגים וקרא הדגים נפש (אמר המעתיק והמגיה השני לא
 ידעתי טעם למה יכנה הכתוב דגים בשם נפש כהם מה שלא מלאנו בשארי הנ"ח מגדולס ועד
 קטנס , אבל מנאתי ל"ד יתכן לפי שהם הראשונים בנ"ע ובכתיב בחורה שכתוב בהם נפש כי
 כן כתוב ישרבו המים שרץ נפש חיה) , ויתכן לפרש לפי שאמר והיו שתותיה מדוכאים אומר כי
 שתהיה ענמי נפש אותם שהיו עושים השכר כלומר החומות ואל"ף אגמי במקום עי"ן , ובשרש
 שכר כתב ויש לפרשו עוד כמו רשת מפירוש כל עושי שכר עושים רשתות לקחת הדגים , ובדברי
 רז"ל נפק לשכר פירושו ינא לגוד ברשת החיות : (יא) חכמי יועזי פרעה , בא כמנך על
 פיו

תרגום אשכנזי

בעשלאססען • (יג) אבער בעטהערט וינד צען'ס פירשטען , געטיישט די
פירשטען נר'ס ; דרום פער פיהרען זיא מצרים , זיינער שטעטמע דהויפט •
(יד) דער עוויגע האט דער פערקערטהייט גייסט אונטער זיא אויסגעגאססען ;
מצרים ווירד אין אלל זיינעם טהון פערפיהרט , וויא שפיינערער בעטרונקער
טויטעלט • (טו) מצרים פיהרט קיינע טהאט מעהר אויס , דיא קאפף אדער שווייף ,
אסט אדער שילף הערפאר ברינגע • (טז) יענעם טאגס גלויבט מצרים דען ווייכערן ,
ערשריקט אונד פירכטעט זיך , ויאן דער עוויגע צבאות דיא האנד איבער איהן
שווינגט • (יז) מצרים ערבעט פאר יהודה'ס לאנד ; ווער זיינער געדענקט ,
ציטערט פאר דעם עוויגען ראטהעלום , דען ער איבער איהן (איבער מצרים)
פאסט • (יח) אין יענען טאגען ווערדען פינף שטערטע אים לאנד מצרים כנען'ס
שפראכע שפדעכען , אונד ביים עוויגען צבאות שווערען ; עיר ההרם נענט

טאן

ב א ו ר

(רד'ק) • וכן מתורגם אשכנזית • (יג) נואלו • כמו (במדבר י"ב י"א) אשר נואלו , כטעם
אולת • (ז'עזרא) • וכן תרגם הכשדי גאטפשו • נשאו מענין השא השאת (ירמיהו ד , כאו
הטעו אותם , ואנדה חכמתם • (רד'ק) • נוף • מפיס • (הכשדי) • וכן תרגם מוף (היטע
ט'ו') , וס כתב רד'ק ז"ל : ,, מוף כמו נוף , וכן (שמואל ב' י"ט ל"ח מ"א) כמהם וכמהן • “
ולפי זה נראה , שכוונת שתי המלות מוף ונוף על מחו (מעמפים) , שהזכרת למעלה מזה
(פסוק ב') , והמ"ס והנון מתחלפות , בחלוף מ"ן , כמו לקן הימין (סוף דניאל) , תמורת
הימים , קח לך חטיף (יחזקאל ד'ט') , כמו חטים , ודומיהם רבים • פנח • הם הגדולים ,
כמו (שמואל א' י"ד ל"ח) פנות כל העם • (ר' אנדרס בן עזרא) • וכן תרגמתי אשכנזית •
(יד) רוח עוועים • רוח הפככך , לעות את היסר , והוא מענין ונעוה לב (משלי י"ב)
וכן מתורגם בל"א • (טו) ולא יהיה וגו' • טעם המשל (אללעגאריא) נכתוב הזה הוא ,
שישני ארץ מצרים יהיו קברייד , ולא יוכלו לעשות דבר , שיבא להם ממנו תועלת גדולה או
קטנה , להכניל מחף אויביהם • ועל פי זה תרגמתי • ראש וזנב וגומר • עיין למעלה מזה
(ט' יג) • (טז) כנשים • חלשים ורכי לבנ כנשים • וכן אמר הכשדי : חלשין כנשין •
(יז) לחגא • פירוש , תנועת הפחד והרעדה , וכן (תהלות ק"ז) יתנו ויטעו כשכור •
(רד'ק) • וכן תרגמתי • עליו • על מצרים • (יח) ברברות שפח כנען וגו' מזה כללוד ,
כיהכנענים בלשון הקודש היו מדברים • (ר' אנדרס בן עזרא) • עיר ההרם • קרתא בית שמש •
(הכשדי) • הנה תרגם מלת ההרם כמו הקרם , בחליף אותיות הגרון , מענין האומר לסרם
(איוב)

מכלל יופי

סמוך כמו כהרי נחלי דבש וחמאה את מספר מפקד העם : (יג) נשאו , מבנין כפעל מענין
השא השאת ענין ההסתה והפתוי : (יד) מסך , ענינו תערובות ובלבול כמו ביין מסכתי
שהוא ענין עירוב המים ביין : וועים , שרשו עוה , והוא כפול הפ"א , ענינו עיות מענין
ונעוה לב , מה שכנה מצרים בלשון נקבה שאמר פנת שנטיה ובלשון זכר באמרו אל כל מעשהו
כבר פירשנו אותו למעלה ואין אנו נריכין לפרש אותו בכל פעם : (טז) תנופת יד ה' ,
הקורא לאחר מניף לו בידו שיבא אליו , ולזה הענין באמר מפני תנופת יד ה' נבאות , כלומר
שמניף ידו לכלחמים בזומביאם עליו : (יז) לחגא , נקמן ט"ף מן הכפלים והאל"ף תמורת
ה"א וריא ענין תנועת הפחד ורעדה וכן יתנו ויטעו כשכור : (יח) ההרם , שם ענין השבר
וההפלה ופירשו איהו דנקיס באמונת האל עד שיסכימו ביניהם שאם תשוב מאמונת האל אסת
מחמא

יהיה צבאות על מצרים : (יג) נוֹאֲלוּ שָׂרֵי צֶעֶן נִשְׂאוּ שָׂרֵי לֶךְ וְהִתְעוּ
 אֶת־מִצְרַיִם פֶּנֶת שְׂבַמְיָהּ : (יד) יְהוֹה מִסֵּךְ בְּקַרְבָּה רֹחַ עֹוֹעִים
 וְהִתְעוּ אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל־מַעֲשָׂהוּ כְּהִתְעוֹת שְׂבוּר בְּקִיאוֹ : (טו) וְלֹא־
 יִהְיֶה לְמִצְרַיִם מַעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה רֹאשׁ וְזָנַב כְּפֶה וְאֶגְמוֹן : (טז) בַּיּוֹם
 הַהוּא יִהְיֶה מִצְרַיִם כְּנָשִׁים וְחָרָד וּפְחָד מִפְּנֵי הַנּוֹפֶת יַד־יְהוֹה
 צְבָאוֹת אֲשֶׁר־הוּא מִנִּיף־עָלָיו : (יז) וְהִיָּתָה אֲדָמַת יְהוּדָה לְמִצְרַיִם
 לְחֶגְאָ כָּל אֲשֶׁר יִזְכִּיר אֶתְּהָ אֵלָיו יִפְחָד מִפְּנֵי־עֲצַת יְהוֹה צְבָאוֹת אֲשֶׁר־
 הוּא יוֹעֵץ עָלָיו : (יח) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיוּ חֲמֵשׁ עָרִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
 מִדְּבָרוֹת שֵׁפֶת פְּנֵעַן וּגְשָׁבָעוֹת לַיהוָה צְבָאוֹת עִיר הַהָרִם יֹאמֵר
 לֹא־חַת

ר ש י

(יג) נוֹאֲלוּ לִשְׂקוֹן חֹלִים : נִשְׂאוּ כִּמוֹ הַנְּחֹשׁ הַשִּׁיחִי (ראשית יג) עוֹעִים •
 שֶׁס חוֹלֵי־שֶׁל טִירוֹף הַדַּעַת : (יד) מִסֵּךְ בְּקַרְבָּה • מַסְקָה מִזַּג לֶסֶס בְּחֹכֶם
 שִׁיעוּעַ אֶת רוּחַם לִשְׂקוֹן מַסְכָּה יִינֶה (משלי ט"ז) עִירוֹב מַסְקָה בְּחִצּוֹ עַד שִׁמְעוּמִידוֹ
 בְּטַעְמוֹ קִרְוֵי מַסֵּךְ : (טו) אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה רֹאשׁ וְזָנַב כְּפֶה וְאֶגְמוֹן • הַס הַחֲרַטוּמִי
 וְאֶלְטַגְנִינִי הַחֲזוּזִים בְּכֹכְבֵי שֵׁשׁ בְּרַקִּיעַ מִזְלוֹת וְכֹכְבֵים הַמְּכֹוֹנִים כֵּן וְעִשׂוּיִן דּוֹגְמוֹת
 רֹאשׁ וְזָנַב וְסֵס נְתוּנִים בְּתֵלֵי וַיֵּשׁ לַפֶּרֶס כְּתַרְגוּמוֹ רֹאשׁ וְאֶגְמוֹן שְׁלִטוֹן וְאִיטְרוֹן :
 (יז) וְהִיָּתָה אֲדָמַת יְהוּדָה לְמִצְרַיִם לְחֶגְאָ • כַּשִּׁישְׁמַעוּ הַנּוֹתָרִים בְּמִצְרַיִם מִשְׁנֵי
 סַנְחַרִּיב אֶת מַפְלָתוֹ שִׁיפּוֹל בְּאֶרֶץ יְהוּדָה בְּלֹא שׁוֹם מִלְחָמַת זְרוּעַ צַסֵּר יַדְעוּ כִּי יֵשׁ
 שְׂכִינָה בְּיִשְׂרָאֵל וּמוֹשִׁיעַם חֹזֵק וַיִּרְאוּ וַיִּפְחָדוּ מִפְּנֵי־אֲדָמַת יְהוּדָה : חֶגְאָ לִשְׂקוֹן שֶׁבֶר
 וְחִיּוּם וּפְחָד לִשְׂקוֹן יַחְגּוּ וַיִּנְעוּ כַּשְׂבוּר (תלים ק"ו) וְכֵן חֲגוּי־הַסִּלְעַ (שיר ב') •
 מִפְּנֵי עֲנַת־ה' נִצְחוֹת אֲשֶׁר הוּא יוֹעֵץ עָלָיו • לִהְפִּילוּ בַיָּד סַנְחַרִּיב וַיְהוּדָה יִמְלֹט
 מִיָּדוֹ : (יח) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיוּ חֲמֵשׁ עָרִים וְגו' • שְׂכִינָה בְּסִדְרַ עוֹלָם אַחֵר מִפְּלָתוֹ
 שֶׁל סַנְחַרִּיב עוֹמֵד חֲזָקִיהוּ וּפְטָר אֶת הַחוֹכְלוֹסִין שֶׁבָּיָא עִמּוֹ מִמִּצְרַיִם וּמוֹכֹס בְּקוֹלְרִין
 לַפְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם וְקָבְלוּ עֲלֵיהֶם מַלְכוּת שָׁמַיִם וְחָזְרוּ לְמִקְוִמֹן סַנְחַמֵּר בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיוּ
 חֲמֵשׁ עָרִים וְגוֹמֵר הִלְכוּ וְזָנַב מִזְבַּח לֵה' בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמִקְרִיבִין עָלָיו קִרְבָּן לַשָּׁמַיִם
 לְקִיּוּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה מִזְבַּח לֵה' בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֵּשׁ מִרְצוֹתֵינוּ שְׂדֵרְשׁוֹהוּ
 בְּמַסְכַת מַנְחוֹת עַל מִזְבַּח בֵּית חֲזַקִּיז בְּנוֹ שֶׁל שְׁמַעוֹן הַגִּדִי שֶׁבָּרַח לוֹ לְמִצְרַיִם וְעַשְׂהָ שֶׁס
 מִזְבַּח : עִיר הַסֶּרֶס יֹאמֵר לֹא־חַת ת"י קִרְחָא דְבֵית שָׁמַשׁ דְּעֵתִידָא לְמִיחְרַב יִתְחַמֵּר
 דֵּה' יַחְדָּה וּנְהַסֵּן הַסֶּרֶס ת"י לְשֵׁנֵי פְנֵי־לִשְׁוֹן הַחֲמוּר־לְחַרְס וְלֹא יִזְרַח (חֲזוֹב ט') וְלִשְׁוֹן
 הַרְיִסָה וְחֹרְבָן וּמַהִיבֵן לְמַדָּה יוֹגֵדֵן מִנְּבוֹחָתוֹ שֶׁל יְרֵמְיָה שֶׁנִּבְּחָ בְּתַחֲפִנְחָם וְשִׁיבַר אֶת
 מַלְכוּת בֵּית הַשָּׁמַשׁ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם (ירמיה מ"ג לְמַדְגוֹ שְׁבִית שָׁמַשׁ שְׁבִאֶרֶץ מִצְרַיִם
 עֵתִידָה לִיחְרַב וּמִזְבּוֹת הַחֲמוּרֹת שֶׁס הִיא אֲמַנְב'

ישעיה יט

לאחת : (ט) ביום ההוא יהיה מזבח ליהודה בתוך ארץ מצרים
ומצבה אצל גבולה ליהודה : (כ) והיה לאות ולעד ליהודה צבאות
בארץ מצרים כי יצעקו אליהוה מפני לחצים וישלח להם מושיע
ורב והצילם : (כא) וגודע יהוה למצרים וידעו מצרים את יהוה
ביום ההוא ועבדו ובה ומנחה ונדרו נדר ליהוה ושלמו : (כב) ונגף
יהוה את מצרים נגף ורפוא ושב וישוב עדי יהוה ונעתר להם ורפאם :
(כג) ביום ההוא תהיה מסלה ממצרים אשורה ובא אשור במצרים
ומצרים באשור ועבדו מצרים את אשור : (כד) ביום ההוא יהיה
ישראל שלישיה למצרים ולאשור ברכה בקרב הארץ : (כה) אשה
ברכו יהוה צבאות לאמר ברוך עמי מצרים ומעשה ידי אשור
ונחלתי ישראל :

ב (א) בשנת

ר ש י

חל גבולה לה' האמורה כאן ויש לומר שהיתה בית שמש יושבת בגבול מצרים
על הספר לכך נאמר חל גבולה . מדבר' שפת כנען כישראל שבארץ כנען :
(ב) והיה המזבח לאות ולעד בינם ובין המקום . מושיע ורב . מושיע ושר :
(כא) וגודע ה' . יהי' כח גבורתו ניכר להם : (כב) ונגף לשון מכה הוא .
נגף ורפוא . ואחר המכה יצא להם רפואה . ונעתר להם ירנה להם :
(כג) תהיה עסלה . ותהיה דרך כבש' שילכו בה תמיד ממצרים לאשור .
ובא אשור במצרים ת' ויגחון חפוראי במצרי' : (כד) יהיה ישראל שלישיה
למצרים ולאשור . לשלום ולברכה לפי שלא היתה חומה חסונה בעולם באותו
הזמן במצרים ובאשור וישראל היו שפלים בינו אחז ובימי הושע בן אה ואמר הכני'
על ידי הנם שיעשה לחזקיהו יגדל שם של ישראל למועלה ויהיו חסונים כאחת מאלו
המומלכות לברכה ולגדולה : (כה) אשר זרכו . לישר : זרוך עמי . ישראל
אשר בחרתי לי לעם בהיותם במצרים : ומעשה ידי : הראיתי להם בגבורות
שהפלתיו כאילו עתה עשיתי' מחדש והם יהיו באשור ועל ידי אותם ניסים ישובו
אלי ויהיו נחלתי ישראל ודוגמא זו ת' :

ב (ב) ופתחת

מכלל יופי

מקום ערים ואמר לה עיר החרם כלומר שזעמדו עלי' ויהרסוה : (כ) ורב , האדם הכבד
והחשוב יקרא רב לפי שרבו מעלותיו , כמו על כל רב ביתו : (כא) ועבדו , פירוש ועשו
בתרגום מעשה עיבדא , וכן ועבודת הנדקדקה והדומים לו , או פירושו כמשיעו , ופירוש
ועבדו

הרגום אישכנוי

ע

מאן איינע פאָן איהנען • (יט) דאָן ווירד דעם עוויגען איין אַלטאַר אין דער מיטטע
 דעם לאַנדעם מצרים , אונד איינע זיילע אָן דעססען גרענצ' ערריכטעט •
 (כ) דים ווירד דעם עוויגען צבאות צייכען אונד צייגניס אים לאַנד מצרים זיין ;
 פֿלעהען זיא צום עוויגען , דער אונטערדריקקער וועגען , זאָ וענדעט ער איהנען
 איינען רעטטענרען רעגענטען , דער זיא רעטטע • (כא) דער עוויגע אַפֿענבאַרט
 זיך מצרים , מצרים ערקעננען דאָן דען עוויגען , דיהנען איהם מיט שלאַכט - אונד
 בעהלאַפֿער , טהון איהם נעליכרע , אונד ערפֿיללען זיא • (כב) דער עוויגע
 שלעגט מצרים , שלעגט אונד היילט זיא ווידער ; זיא בעקעהרען זיך צום עוויגען -
 ער לעסט זיך ערביטטען , אונד היילעט זיא • (כג) יענעם טאַגעס ווירד געבאַנה -
 טער וועג פֿאָן מצרים נאָך אשור זיין ; אשור ווירד נאָך מצרים , מצרים נאָך אשור
 קאַמען , אונד מצרים ווערדען אשור דיהנען • (כד) דאָן ווירד ישראל דאָן
 דריטטע (רייך) נאָך מצרים אונד אשור זיין ; זעענען אין דעם לאַנדעם מיטטע !
 (כה) יא , דער עוויגע צבאות ועעננעט איהן , שפּריכט : „געוועענעט זיא מיין
 גפֿאַלק מצרים , מינער הענדע ווערק אשור , אונד מיין ערבתהייל ישראל !“

כ (א) אים

ב א ו ר

(איוב ט"ו) , כמו שכתב רש"י ז"ל , וגם בנבואת ירמיהו (מ"ג י"ג) מצאנו בית שמש אשר בארץ
 מנרים • ומכל זה נראה , כי עיר ההרם היא עיר (העליאפאליס) , (עיר השמש בלשון יון) ,
 המפורסה בספרי קורות העתים לעמים הקדמונים , ובה היה מושב הרנה מכהני אלילי מצרים
 ומחכמיהם (דיא מוסטעריען דער איוזים) , והיתה עיר חשובה מאד בארץ מנרים , עד
 שממנה היו לוקחים הכהנים , לעבוד עבודת האלילים נעיר (מעמפֿים) הנזכרת , שהיתה
 ראש מלכות מנרים , כנודע • (ב) והיה וגו' : זה יהיה למצרים לאות ולעד , כי כל זמן
 שיחזיקו באמונת האל , יקראו אל ה' , והוא ישיעם מיד כל כונשיהם • (מדברי רד"ק) • ורב -
 גדול , כמו (אסתר א' ח') על כל רבביתו • (י' עזרא) • וכעין זה תרגומתי • (כא) ועברו
 זבחה ומנחה • ויפלתון בכנסת קודשא ונקורבנין • (הכשדי) • וכן תרגמתי אשכנזית •
 (כב) נגוף ורפוא • יגפס , ואחר כן ירפאם , כשיטיבו מעלליהם , על דרך כי הוא יכאיב
 וישבס (איוב ה') • (כג) אשורה • אל אשור , ויהיו נפלים אחרי שבות קצתם , ויהיו עבדי
 מלך אשור • (ראב"ע) • ועברו מצרים את אשור , ויפלתון מנראיית אחיראי • (הכשדי) •
 וכן מתורגם בל"א • (כד) ביום ההוא וגו' • יהיה ישראל שלישיה למצרים ולאשור , לשלום
 ולברכה , לפי שלא היתה אומה חשובה בעולם , באותו זמן , כמצרים וכאשור , וישראל היו
 שפלים בימי אחז ובימי הושע בן אלה , ואמר הכביא , על ידי הנס שיעשה לחזקיהו , יגדל שם
 של ישראל למעלה , ויהיו חשובים האחת מאלו הממלכות , לברכה ולגדולה (רש"י) • ועל פי
 הרב ז"ל תרגמתי אשכנזית • (כה) אשר • ראה למעלה מזה (ה' כ"ח) • ברכו וגומר •
 כי השם ברך ישראל , על כן יהיה ברכה , או יברך כל אחד מאלה השלשה • (י' עזרא) •

כ (א) סרגון

מכלל יופי

וענדו לה' בזבח ומנחה וכן תרגם יונתן ויפלתון בכנסת קודשין ונקורבנין : (כב) ונעתר /
 צפת"ח , ענין רבו ומפלה : (כד) שלשיה , כלומר שלישיה להם , והי"ד ליחס , או
 יהי' ענין גדולה כמו ושלשים על כלו כלומר גדול וכבוד עליהם והוא שאמר ברכה בקרב הארץ :

כ (ב) ונעלך , אמר לטן יסוד דרך כלל : (ד) וחשופי כמו חשופים , ויפלה המ"ס
 ונאזרה

תרגום אישכנזי

ב (א) אים יאהר , דא הרתן נאך אשדור קאם , אלס סרגון , קעניט פֿאַן אשור , איהן זאנדטע , אונד ער אשדורד בעקרדיגטע , אונד עס ערזאבערטע .
(ג) אום דיווע צייט רעדעטע דער עוויגע דורך ישעיהו , זאָהן אמוץ , אונד שפראַך :
 געה' , לעוע דען זאָק פֿאַן דיינען לענדען אויף , אונד ציהע דיינע שוהע פֿאַן דיינען פֿיסען . ער טהאַט זאָ , גינג נאָקט אונד באַרפֿום . (ג) דאָ שפראַך דער עוויגע :
 זיאָ מיין קנעכט ישעיהו נאָקט אונד באַרפֿום געהט , דים זייאַ דרייאַ יאָהרע צייכען אונד בעווייס וועגן מצרים אונד כוש . (ד) זאָ פֿיהרט דער קעניג פֿאַן אשור דיאָ צעפֿאַנגען מצרים אונד דיאָ פֿערטריבענען פֿאַן כוש , אַלט אונד יונג , נאָקט אונד באַרפֿום , מיט ענטבלעסטער שאַאָם , צור שאַנדע מצרים'ס . (ה) דאָן בעבען זיאָ שעכץ זיך איהרער צופֿערזיכט כוש , איהרעס רוהמס מצרים . (ו) יענעס טאַגס ווערדען דיאָ בעוואָהנער דיווער לאַנדשאַפֿט זאָגען : זיה ! דים אונזרע צופֿערזיכט , וואָהין אום הילפֿע וויר פֿלאָהען , פֿאַם קעניג אין אשור גערעטטעט זי ווערדען — וויא וואָללען נון וויר ענטקאָממען ? —

כא (א) פראַ

ב א ו ר

ב (א) סרגון . יתכן היותו סכחריב , או אחר * (בן עזרא) . ולפי דעת חכמינו זכרונם לברכה הוא סכחריב . באשדורד . עיר מערי פלשתיס , כנודע מספרי הקדש .
(ב) ופחחת השק . לפי שהיה לונש שק על גלות השנטיס , ומחאבל עליהם , אמר לו , שיפתח אותו השק , שהיה חגור על צדו ועל מתניו , ויחלקו כעליו , וילך ערום ויחף . (רד"ק) .
 ויעש כן וגו' . זאת אלה קשה , איך ילך הנביא ערום , להיות לאות על מצרים ? ואני אפרטנה נתחלת תרי עשר , בעזרת השם . (ראב"ע) . ועיין שם בדבריו , כי האריך מאד .
(ג) שלש שנים וכו' . ילך כן , לאות ולמופת למצרים ולכוש , שלסוף שלש שנים יבנה מלך אשור את שני מצרים וגו' . (מדברי רש"י) . (ד) וחשופי עיני גליו , כמו (ראשית ל') משקוף הלכן , וכן תרגם הכסדי : וגלן . שת . הוא כנוי לעצבות ולערוה , וכן (שמואל ב' י"ד) עד שמותיהם . (רד"ק) . וכן אמר הכסדי : עריה , ועל פי זה תרגמתי . ערוה מצרים . זאת המפלה תהיה חרפה גדולה למצרים , כי הם התנאו מאד , בימים ההם , צדקתם ועוצם ידם , ומלך אשור נכחם , והשפיל גדולתם , כנודע . (ה) וחתו וכבושו . על ישראל אמר , שהיה נטחונם נכוש ובמצרים , לפי שהיו בעלי מלחמה למלך אשור , כש אמר על תרהקה מלך כוש (מלכים ב' י"ט ט') יבא להלחם אתך , ועל יהודה ובנימין אמר , ועל הסרודים שנשארו מעטים בארץ , כי עשרת השנטיס בכלל כבר גלו בשנת שש למזקיהו , וכאשר נהג מלך אשור את שבות מצרים וגלות כוש , היה בשנת ארבע עשרה למזקיהו (מדברי רד"ק) . מבטם . שעיניהם תלויות איהם * (בן עזרא) . הפארתם . שהיו מתפארים בם . (הכ"ל) .
(ז) האני הוה . המחזו , שאין נהר או ים מקיפים אותו , נקרא גם כן אי , כי פירוש מלת אי מחזו , או שנהר או ים מקיפים אותו , או לא , כמו זה , שהוא אומר על ירושלים . (ז' מלך) . ועל כיו תרגמתי . וראב"ע ורד"ק ז"ל דחקו עצמם בזה , שלא לצורך . הנהג וגו' . הכדין הוה בית דוחכא , דהוינא סבירין למערוק לתמן לסעיד , לאשתונא מן קדם מלכא דאשור , עד כדון נכשהון לא שוינו , ואיכדין נשתויב אנכא ? (הכסדי) .

כא (א) משא

מכלל יופי

וכשאררה היו"ד ונא צפתה בהראות היו"ד כמו עם כנוי היחיד ובסימן צ"ח והיו"ד נוספת על שם האחר אם היא יחיד וכבר כתבנו שהיא רבים מאשטו ומשוכים וכן וקרע לו תלוי כשו תלונים כתיב